

DO KAPSY:

STROMY

109
DRUHŮ

Obsah

Barevný kód rozděluje stromy podle tvaru listů do následujících skupin:

OD STRANY 6

Jednoduché listy

OD STRANY 64

Laločnaté listy

OD STRANY 86

Složené listy

OD STRANY 106

Jehlice nebo šupiny

OD STRANY 128

Užitečné odborné výrazy na obrázcích, tvary listů, květenství, typy plodů

Symbody

jedovatý

léčivý

pastva pro hmyz

URČOVÁNÍ STROMŮ

Jak na to:

Spatřili jste strom nebo keř s těmito listy a chcete vědět, jak se nazývá:

1

Zorientujte se nejdříve na **STRÁNCE S BAREVNÝMI KÓDY** a zjistíte, ke které skupině patří.

2

Potom nalistujte
ORIENTAČNÍ
STRANU
s daným tvarem
listu, kde se
dozvíte, na
kterých stránkách
v knize máte
pokračovat.

3

Zde objevíte ještě
několik málo
druhů, které
přicházejí v úvahu.
POROVNEJTE
list s fotografiemi
v knize a velice
brzy tak určíte
správný druh.

KATRIN HECKEROVÁ

DO KAPSY:

STROMY

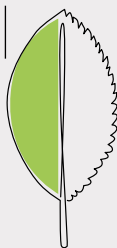
109 DRUHŮ

Rychle ke správnému druhu

S BAREVNÝM KÓDEM

POMOCÍ BAREVNÉHO KÓDU se v tomto průvodci přírodou snadno vyznáte. Prvním, čeho si na každém stromu nebo keři všimnete, jsou určitě listy. Pozorně si je prohlédněte a podívejte se, jak vypadá jejich okraj. Je hladký, má zoubkovaní, zářezy, nebo vypadá jako list složený z mnoha dalších lístků? A nejsou to třeba jehlice či šupiny? Zjistíte-li, o jaký tvar listu se jedná, dostanete se pomocí barevného kódu při určování o kus dále.

okraj listu je hladký, jemně zoubkovaný nebo s drobnými zářezy

STRANY 6 AŽ 63

Jednoduchý list

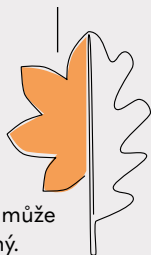
Sem jsou zařazeny všechny stromy a keře s jednoduchými listy. Okraj listu může být hladký, s drobnými zářezy až s pilovitým okrajem, ale nikdy nemá hluboké zářezy a není laločnatý.

STRANY 64 AŽ 85

Mělce nebo hluboce laločnatý list

Do této skupiny jsou zařazeny stromy a keře, které mají listy s výraznými zářezy. Okraj listů může být navíc ještě jemně pilovitý nebo zoubkovaný.

okraj listu s výraznými zářezy

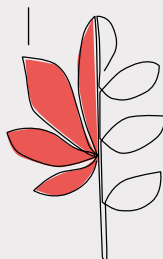
Barevný pruh
na kraji stránky
pomáhá při
vyhledávání
v knize.

STRANY 86 AŽ 105

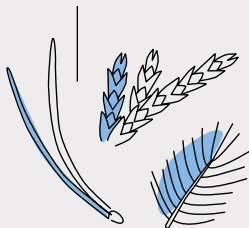
Složený list

Jeden velký list se skládá z více menších lístků. List může být buď dlanitě složený jako u jírovce maďalu (všechny lístky vyrůstají z jednoho místa), nebo zpeřený jako u bezu černého (jednotlivé lístky vyrůstají podél středové osy).

velký list je tvořen
větším množstvím
jednotlivých lístků

dlouhé, krátké nebo
šupinové jehlice

STRANY 106 AŽ 121

Jehlicovité nebo šupinové listy

Do této skupiny jsou zařazeny všechny jehličnany a také zeravy se šupinovitými listy.

Základní znalosti

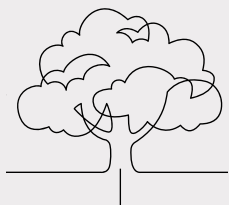
STROMY

CO VLASTNĚ DĚLÁ strom stromem? A co je v tom případě keř? A platí, že jsou všechny jehličnany stálezelené? Zde načerpáte alespoň trochu základních znalostí.

RŮSTOVÁ FORMA

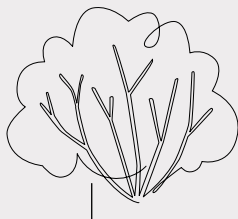
Strom, keř, nebo bylina?

mohutný centrální kmen

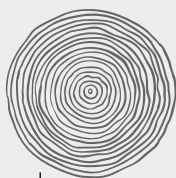
Stromy mají jeden jediný centrální kmen, který tvoří hlavní osu, a na něj dosedá bohatě rozvětvená koruna. Keř je oproti tomu bohatě rozvětven již od země.

→ Příroda se ale ne vždy řídí jasnými pravidly, a tak existují i více-kmenné malé stromy nebo keře, které rostou téměř jako stromy. Na rozdíl od stromů a keřů mají rostliny bylinného charakteru zelený, dužnatý a ohebný stonek, který nedřevnatí.

**větší množství
tenkých „kmenů“**

každý rok vznikne
nový letokruh

STABILITA

Vynález dřeva

Dřevo tvoří nosnou konstrukci rostlin: mají-li ho, mohou růst vysoko za světlem a přitom se dožívat věku více než 1000 let. Základním stavebním kamenem dřeva je makromolekula

lignin. Jako pevná mříž prochází rostlinnými buňkami a propůjčuje jim obrovskou stabilitu. Na příčném řezu kmenem stromu lze podle letokruhů – každoročního přírůstku dřeva – usuzovat, jak dlouho strom žil.

ZIMĚ NAVZDORY

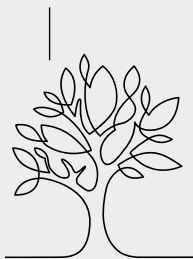
Listy, nebo jehličí

Většina listnatých stromů musí na podzim shodit listí, neboť právě prostřednictvím listů se každý den odpařuje voda – za mrazu by tedy úplně zahynuly.

jehličnaté stromy jsou
zelené i v zimě

listnaté stromy
shazují na zimu listy

→ Většina jehličnanů si však jehličí ponechává i přes zimu, neboť jehlice jsou kompaktní, lépe chráněné proti chladu a ztrácejí jen nepatrné množství vody. Výjimkou je modřín se svými jemnými, křehkými jehlicemi – ty na podzim opadávají a obnovují se opět na jaře.

STROMY S JEDNODUCHÝMI LISTY

rychlé určování

**Strom nebo keř,
na který jste
narazili, má
jednoduché
nedělené listy.**

**Prohlédněte si
pečlivě okraj
listu.**

**Je úplně rovný,
nebo trochu
vroubkovaný?
Nalistujte si
stranu, od níž
jsou představo-
vány druhy
s podobným
okrajem listů.**

OD STRANY 7

Rovný okraj listu

Jednoduché listy mohou mít nejrůznější tvary: od úzkých kopinatých přes oválné nebo kruhovitě až po srdčité.

→ Bez ohledu na tvar listu si v dalším kroku pečlivě všimněte kraje listu: je skutečně úplně rovný, nebo s jemným zoubkováním?

OD STRANY 30

Vroubkovaný až pilovitý okraj listu

Někdy teprve při podrobnějším zkoumání přijdete na to, že list má drobné zářezy.

→ U velkých listů je vroubkovaný okraj patrný na první pohled, menší listy je ale potřeba prohlédnout pečlivěji.

Vrba bílá má ráda vlhko „od nohou“ →

Vrba bílá

Salix alba

Vzhled: Opadavý, až 35 m vysoký strom.

Listy: Úzké, podlouhlé, zašpičatělé, 5–12 cm dlouhé, spodní strana se stříbřitými chloupky.

Květy a plody: Květy jsou uspořádány ve 4–7 cm dlouhých jehnědách, období kvetení duben–květen. Semena s vatovitými letovými chloupky, doba zralosti květen–červen.

Stanoviště: Často na březích řek.

→ **VÍTE, ŽE...?** Kůra vrby obsahuje salicin – účinnou látku, která mírní bolest a působí protizánětlivě. Již před tisíci lety používali lidé odvary z kůry jako snadno dostupný, dobře snášený prostředek proti bolesti. Salicin je velmi podobný kyselině acetylsalicylové, známé jako aspirin, která byla poprvé extrahována právě z vrby.

huňaté
jehnědy

samčí květy, —
dlouhé 2–3 cm

Charakteristicky zahnutá špička listu →

Vrba jíva

Salix caprea

Vzhled: Opadavý, až 15 m vysoký strom s kratším kmenem nebo 4–5 m vysoký vícekmenný keř.

Listy: Obvejčité, 3–10 cm dlouhé, okraj může být lehce zvláňený nebo zoubkovaný, spodní strana šedě plstnatá.

Květy a plody: Období kvetení březem–dubem (před vyrašením listů), jehnědy dlouhé 2–3 cm, před rozkvetením zahaleny do ochranného, měkkého „kožíšku“. Doba zralosti květen–červen, semena ochmýřená s dlouhými letovými vlásy.

Stanoviště: Často u vodních toků, ale i na suchých písčitých stanovištích.

Stejně jako u lidí lze u vrb rozlišit samčí a samičí jedince (jedná se o rostliny dvoudomé): samčí stromy se poznají podle mimořádně atraktivních plyšovitých jehněd – proto jsou pěstované okrasné vrby téměř vždy samčí jedinci. Jehnědy

↑ Samičí jehnědy: dlouze protažené, s jemným vlnitým obalem semen

samičích exemplářů jsou štíhlejší a nazelenalé. Při rozkvětaní se protahují do délky a nakonec vytvoří zelené tobolky, z nichž vyletují ochmýřená semena, která jsou rozšiřována větrem.

→ **VÍTE, ŽE...?** Jívy rozkvétají brzy na jaře a medově sladká vůně láká včely a čmeláky. Na květech totiž naleznou sladký nektar a výživný pyl – což je v březnu a v dubnu opravdu vzácnost! Květy vrby jívy milují i motýli, a nejen je. Jejich housenky lákají hlavně vrbové listy, jež jsou dokonalou pastvou pro housenky více než 30 druhů motýlů.

prutovité
větve

Pravidelným ořezem „na hlavu“ vznikají →
tzv. hlavaté vrby

Vrba košíkářská

Salix viminalis

Vzhled: Opadavý, až 10 m vysoký strom nebo keř.

Listy: Kopinaté, 6–17 cm dlouhé, zašpičatělé.

Květy a plody: Květy v 3–4 cm dlouhých jehnědách, období květu březen–duben před vyrašením listů. Semena s šedivými chloupky, zralost plodů květen–červen.

Stanoviště: Na slunečných březích řek a u příkopů.

→ **VÍTE, ŽE...?** Z dlouhých, ohebných větví se již od dávných věků pletly koše. Protože takto ohebné jsou jen mladé větve, seřezávají se vrby pravidelně tzv. na hlavu ve výšce 1,5–2 m. Poté na tomto místě vyraší nové větve. Místo řezu ztloustne a nakonec vzniknou vrby s typickým vzhledem jako z obrázků Josefa Lady.

Existují odrůdy s fialovými, krémově žlutými i bílými květy →

Šeřík obecný

Syringa vulgaris

Vzhled: Opadavý, až 7 m vysoký keř.

Listy: Srdčité, 8–10 cm dlouhé.

Květy a plody: Květy většinou fialové, v 10–20 cm dlouhých latách, silně vonící, období kvetení duben–květen. Hnědá semena, až 1 cm dlouhá, zralost plodů září–říjen.

Stanoviště: Pochází z jihovýchodní Evropy, ve střední Evropě je často vysazovanou okrasnou dřevinou.

→ **VÍTE, ŽE...?** Lidé si občas pletou šeřík s komulí Davidovou (*Buddleja davidii*, str. 63): pravý šeřík kvete na jaře, má výrazně větší květní laty a srdčité listy; komule je mnohem subtilnější a kvete teprve v pozdním létě. Její květy jsou pastvou pro motýly, proto se jí také říká „motýlí keř“.